

Posta, Telgraf ve Telefon İdaresi (PTT)

Osmanlı Devleti'nde ilk düzenli Posta Teşkilatı, 23 Ekim 1840 tarihinde kurulmuştur. O günlerin sınırlı imkanları ile yürütülen bu alandaki hizmetler; Cumhuriyet dönemine oldukça ilkel bir teknoloji ve belli coğrafi yörelere ulaşabilen posta hizmeti demektir. Osmanlı dönemi telefon ve posta teşkilatı, yabancılara verilen ayrıcalıklarla siyasal ve ekonomik yönden bağımsızlığı tehlikeye sokan bir nitelik taşımakta idi. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve yurdun büyük bir bölümünün düşman işgaline uğraması sonucu, İstanbul'da bulunan Telgraf Merkezi de İngilizlerin eline geçmişti. Ankara'da bulunan Mustafa Kemal'e İstanbul'un işgal edilmiş haberini İstanbul Telgraf Müdürlüğünde görevli Manastırlı Hamdi Bey gizlice telgraf çekerek şu şekilde haber vermiştir: "Bu sabah Şehzadebaşı'ndaki Mızıka Karakolunu İngilizler basıp oradaki askerlerle müsamede ederek neticede şimdi İstanbul'u işgal altına alıyorlar. Berayı malumat maruzdur." Bu haberleşme, Manastırlı Hamdi Bey'in odası işgal edilinceye kadar sürmüştür. Bu durum Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Anadolu'da başlatılan Kurtuluş Savaşı'nın başarısı için, millî güçlerin kontrolünde olan yeni bir haberleşme örgütünün kurulmasını zorunlu kıldı. Haberleşmesiz bir kurtuluş savaşının başarılı olamayacağı bilindiği için merkezi Ankara'da bulunan bir "Posta ve Telgraf Bürosu" kurulması kararlaştırıldı. Ankara'da kurulması kararlaştırılan bu büroyu faaliyete geçirmek ve kuruluş çalışmalarını yürütmek üzere Müfettiş Edip Bey, Afyon'dan Ankara'ya çağırıldı. Millet Meclisi'nin açılış tarihi olan 23 Nisan 1920 tarihine kadar Edip Bey'in mahiyetindeki Posta ve Telgraf Bürosu personeli, düşman saldırısı karşısında haberleşmeyi kesintisiz sürdürmek, işgal altında olan vatan topraklarındaki gelişmeleri izlemek amacıyla Telgraf Dinleme İstasyonları kurdu ve posta hatları oluşturdu. Büyük Millet Meclisinin izni ile bu büro Dâhiliye Vekâletine bağlandı. İlk postane, Büyük Millet Meclisi bahçesinde kurulan bir çadır içinde "Büyük Millet Meclisi Hükûmeti Posta ve Telgraf Merkezi" adıyla açıldı ve bu ibare ile "ilk posta damgası" kullandırıldı. İzmir Milletvekili Sırrı Bey aynı yıl, Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesine atandı. Cumhuriyetin ilk yılları her alanda olduğu gibi ulaşım ve haberleşme alanında da önemli gelişmelere sahne olmuş; posta, telefon ve telgraf her geçen gün önemsenerek bu alanda köklü atılımlara gidilmiştir. Posta teşkilatı sayesinde Kurtuluş Savaşı yıllarında bütün adımları izlenmiş; istihbarat raporları, şifreli telgraf ve özel kuryelerle gönderilerek Ankara Hükûmeti olup bitenden haberdar edilmişti. Kurtuluş Savaşı'nın en zor ve en coşkulu günlerinde PTT Müdürlüğü, tüm birimleri ile çadırın içine yerleştirilen iki kerevit üzerinde hizmet verdi. Kurtuluş Savaşı başladıktan ve Ankara bu mücadelenin merkezi olduktan sonra burada bulunan Millî Hükûmetin ve ordularının irtibatını sağlamak üzere telgraf hatları çekildi. Ancak eldeki malzeme eski ve yetersizdi. Buna rağmen telgraf haberleşmesinin aksaksız sürdürülmesi için hurda ve bozuk makineler bile tamir edilerek hizmete verildi. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ve Cumhuriyetin kurulmasından sonra Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisinde okuduğu Nutuk'ta; Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında telgrafçıların büyük görevler üstlendiğini belirtmiş ve büyük başarılarından dolayı kendilerine teşekkür etmiştir. Kurtuluş Savaşı sırasında haberleşmenin ana direğini oluşturan telgrafın bu önemini belirtmek amacıyla Atatürk, 1922 yılında "Bu savaşı nasıl kazandınız?" diye soran bir gazeteciye gülümseyerek "Telgraf telleriyle." cevabını vermiştir. Atatürk'ün haberleşmenin asıl kaynağı olan PTT'ye verdiği önem, 1 Mart 1923 tarihinde TBMM'nin açılışında yaptığı konuşmada da görülmektedir. Henüz Cumhuriyetin ilan edilmediği, yeni devletin sınırlarının bile kesinleşmediği bugünlerde Atatürk; PTT'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki hizmetlerinden ve öneminden bahsettikten sonra sabit iki telsiz istasyonunun kurulması ve daha önce kapanan *Posta Telgraf Mektebi Alisinin* tekrar açılması gibi konuları gündeme getirmiştir. 4 Şubat 1924 tarih ve 406 sayılı Telefon ve Telgraf Kanunu ile yurdun her tarafında telefon tesis etme ve işletme görevi PTT Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü, 1933 yılına kadar Dahiliye Vekâletine bağlı olarak kalmıştır. 23 Mayıs 1933 tarihli teşkilat kanunuyla Nafia (Bayındırlık)

Vekâletine Bağlanan PTT, 1939'da Millî Münakalat (Ulaştırma) Vekaletine aktarılmıştır. Atatürk'ün daha o yıllarda gündeme getirdiği bu okul ancak 1943'te *Posta Meslek Okulu* olarak açılmış ve 1952'de tekrar kapatılmıştır.

Kemalettin DENİZ

KAYNAKÇA

ARSLAN, A. Cevdet, "Atatürk'ün PTT Hakkında Bilinmeyen Sözleri", **PTT Dergisi**, 2000.

DEMİR, Tanju, **Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920)**, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2005.

EMEK, Uğur, **Posta Hizmetlerinin Serbestleştirilmesi**, Ankara 2003.

ERKÜN, Safa, "Karizmatik Lider Olarak Atatürk'ün Kültür ve Hukuk Devrimi", **Atatürk'e Armağan**, İstanbul 1981.

Geçmişten Günümüze Posta, Komisyon, Ankara 2007.

SAMADİ, Seher, "Telgraf ve Tarihçesi", **PTT**, 2000.

TANRIKUT, Asaf, **Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı**, C II.

Uluslararası Osmanlı Posta Tarihi Sergisi. Katalog, Ed. M. Yavuz Çorapçioğlu, Ankara 1999.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/posta-telgraf-ve-telefon-idaresi-ptt/?pdf=3412> adresinden erişilmiştir